
IN MEMORIAM

ACADEMICIANUL SILVIU BEREJAN

APĂRĂTOR AL CETĂȚII
*(Un an de la trecerea în nemurire
a academicianului Silviu Berejan)*

S-a spus recent, și pe bună dreptate, că Silviu Berejan este gramatistul nostru numărul unu.

Dacă ținem cont însă și de contribuția la dezvoltarea semanticii funcționale, a lexicografiei, sociolingvisticii, romanisticii, lingvisticii comparate, lingvisticii teoretice, cred că nu vom exagera numindu-l, alături de „maistrii” Domniei Sale Eugen Coșeriu și Nicolae Corlăteanu, unul dintre cei mai mari lingviști din știința basarabeană contemporană.

Chiar dacă unii dintre noi nu am beneficiat de privilegiul de a-l avea în aula universitară în calitate de profesor în carne și oase, în mod indirect, prin articolele, studiile, manualele, dicționarele D-sale (ca autor și coautor, redactor și corector, coordonator), timp de peste 55 de ani Silviu Berejan a fost și rămâne a fi învățătorul și profesorul a zeci de generații de elevi, studenți, masteranzi, doctoranzi, cadre didactice. Mai mult decât atât: dicționarele explicative, articolele de cultivarea limbii, de sociolingvistică, intervențiile D-sale din ultimii 20 de ani în presa periodică, la radio, TV, în Comisia interdepartamentală pentru istoria și perspectivele dezvoltării limbii materne, în cadrul diverselor reuniuni, mese rotunde etc. în marea bătălie pentru limbă și alfabet și, ulterior, pentru necesitatea modificării și punerii în aplicare a Legislației lingvistice adoptate de parlament, inclusiv a corectării în art. 13 din Constituție a denumirii limbii noastre, l-au adus în prim-plan în agora vieții publice basarabene ca tribun înflăcărat în fața a sute și mii de nespecialiști dornici să afle adevărul despre noi, istoria, cultura, limba noastră, hotărâți să se ridice la luptă pentru apărarea temeiurilor cetății noastre spirituale.

Învățătorul. A lucrat, la începutul carierei, o perioadă scurtă de timp, lector la Universitatea din Tiraspol (1954-1955) și la cea din Chișinău (1955-1956), iar ulterior, timp de mai bine de 10 ani (1973-1983), profesor navetist la Universitatea „A. Russo” din Bălți (care, la sugestia subsemnatului, i-a exprimat recunoștința, conferindu-i titlul de doctor honoris causa). Însă ceea ce ne permite să-l considerăm, pe drept, învățător sunt micul Dicționar explicativ școlar (în mai multe ediții), marele Dicționar explicativ în 2 vol. (1977; 1985), Dicționarul explicativ uzual al limbii române (1999), manualul de limbă maternă pentru școlile pedagogice, diversele manuale și cursuri universitare de morfologie, lexicologie și lexicografie, sintaxă, gramatică istorică, introducere în lingvistică și lingvistică generală, cărți la lumina cărora au crescut și vor mai crește generații de învățăcei.

Savantul. Bibliografia savantului Silviu Berejan cuprinde peste 400 de articole, studii, recenzii, dicționare, manuale, iar aria investigațiilor este extrem de vastă: gramatică, lexicologie, semasiologie, lexicografie, stilistică, istoria limbii literare, gramatica istorică, cultivarea limbii, slavistică, romanistică, lingvistica comparată, lingvistica generală, sociolingvistica. Domeniile predilecte sunt totuși gramatica (la începuturi), lexicologia, semasiologia, lexicografia, lingvistica comparată, lingvistica generală, teoria limbii

(în apogeul activității creatoare) și sociolingvistica (în anii de renaștere națională și ai eforturilor pentru formarea conștiinței identitare).

Se cuvine a sublinia că cele mai multe rezultate ale investigațiilor științifice întreprinse de autor, precum și concluziile la care a ajuns „alchimistul” și-au găsit reflectare practică în cursurile academice și manualele școlare, elaborate de-a lungul timpului de diverși autori. În manualele de gramatică de la noi, bunăoară, în „tabelul elementelor periodice gramaticale”, categoria verbelor semiauxiliare de aspect (al căror studiu a fost inițiat de S. Berejan și finisat – exhaustiv – de prof. univ. dr. Anatolie Ciobanu), primate inițial cu suspiciune de unii cercetători, și-a ocupat locul său meritat alături de cea unanim recunoscută a semiauxiliarelor de mod. Modul berejanian de tratare monografică a infinitivului (1962) a fost preluat la analiza altor forme nominale ale verbului, cum ar fi participiul, gerunziul, de cercetători ca Vitalie Marin, Petru Tolocenco, Vasile Pojoga. Tema tezei de licență („Procedee lexico-semantice și sintactice de exprimare a aspectului verbal”, 1962) mi-a fost sugerată de studiul dlui Berejan „Procedee sintactice de exprimare a aspectului verbal” (L.L.M., nr. 2, 1958).

În manualele și cursurile universitare de lexicologie, semasiologie, lexicografie, sintaxă, lingvistică generală, semnate de Nicolae Corlăteanu, Ion Ețcu, Vasile Botnariuc, Vitalie Zagaevski, Ion Melniciuc, Gheorghe Popa, Ion Dumeniuk, Nicolae Mățaș ș.a., principiile de abordare, metodele de cercetare, interpretările categoriilor și noțiunilor, a relațiilor dintre ele în cadrul sistemului, sunt, în temei, cele puse în circulație și în practica analizei de către Silviu Berejan.

Mă voi referi, succint, la patru lucrări fundamentale ale ilustrului savant: *Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc* (1962), *Echivalența semantică a unităților lexicale* (în rusește, 1973), *Dicționarul explicativ al limbii moldovenești*, vol. I (1975) și II (1977) și *Itinerar sociolingvistic* (2007).

Monografia despre **infinitiv** este scrisă în „dulcele stil clasic” din lingvistica tradițională, în care predomina, de regulă, analiza în plan sincron, cu rare incursiuni în diacronie (istorie). Infinitivul lung originar și-a pierdut, în evoluția istorică a latinei populare pe plaiurile noastre, terminațiile; pe parcurs, a intrat în concurență cu el conjunctivul, care a reușit pe alocuri să-l domine și chiar să-l substituie în întrebuințare; semnul distinctiv al infinitivului „moldovenesc”, particula *a*, în anumite cazuri poate să dispară; există în limba noastră niște construcții complementare cu infinitivul de tipul *am ce vedea*, *am unde mă duce*, *am de la cine veni*, care ridică anumite probleme de interpretare la analiza sintactică; funcțiile sintactice ale infinitivului prezintă unele particularități în raport cu alte forme verbale morfologice etc.

Dar cum de la o vreme analiza descriptivă tradițională îl anchiloza în căutările sale pe cel care prinsese gust de lingvistica generală, precum și de aplicarea principiilor de teorie a limbii la descrierea materialului concret, savantul trece la studierea problemelor de metodologie a lingvisticii și de studiere a faptelor concrete de limbă prin prisma conceptelor de sistem și structură. Silviu Berejan a avut ambiția să aplice principiile filozofiei dialectice la examinarea, comentarea și clasificarea unităților limbii. În pas cu marea lingvistică, savantul ne-a învățat an de an, în cadrul seminarului metodologic pe care îl conducea, să delimităm, la tratarea noțiunilor din știința noastră, planul ontologic de cel gnoseologic, esența de fenomen, abstractul de concret, particularul de general, necesarul de accidental, nivelul limbii de cel al vorbirii, sistemul de structură, planul expresiei de planul conținutului, relațiile paradigmatiche de cele sintagmatice etc. (Ion Ețcu este primul care i-a urmat cu fidelitate principiile, a se vedea *Tipologia propozițiilor...*)

Echivalența semantică a unităților lexicale este o mostră de studiu teoretic fundamental din lingvistica modernă (mai concret, din semantica funcțională). În loc să

recunoască și să se bucure de faptul că avem și noi un lingvist mare, în loc să-l citeze pe Iu. Karaulov, care l-a introdus printre cei șapte lingviști ruși având contribuții reale la elaborarea, dezvoltarea și aplicarea noțiunii de sistem lexico-semantic, în loc să-i recunoască meritul de a fi elaborat teoria echivalenței semantice a unităților lexicale, de a fi insistat asupra aplicării principiilor metodologice generale la elaborarea unor studii lingvistice particulare, de a fi aplicat pentru prima dată unele procedee noi (studierea câmpurilor semantice, analiza componentială în seme etc.), unii „români verzi” de la noi (de care nu ducem lipsă, altfel n-am fi români adevărați!) s-au grăbit să concluzioneze malițios că „n-a făcut o gaură-n cer”. Chiar dacă ar fi să admitem, pentru moment, că Silviu Berejan nu a descoperit americi în teoria lingvistică propriu-zisă, căci ideile de sistem, structură, câmpuri semantice, trăsături semantice minimale generice și diferențiale, semnificat și semnificant, paradigmă, sintagmă, relații paradigmatică / relații sintagmatice etc. circulau ca o fantomă în Europa (însuși compatriotul nostru Eugen Coșeriu, lingvistul nr. 1 al contemporaneității, are contribuții substanțiale la elucidarea lor), le voi răspunde cârcotașilor că este primul care a reușit să le aplice iscusit și creator, să le sintetizeze într-o lucrare de proporții, dându-i construcției pe care a înălțat-o aspect de întreg riguros, armonios, elegant, trainic, imperisabil. Trecute meticolos prin sita bună și deasă a analizei dihotomice limbă – vorbire, sincronie – diacronie, paradigmatică – sintagmatică, planul expresiei – planul conținutului, sistemul și structura limbii, câmpuri semantice și câmpuri noționale, raportul dintre relațiile omolexice – omosemice, paralexice – parasemice, eterolexice – eterosemice, supuse analizei componentiale în seme, omosemantele (sinonimele, în terminologia tradițională) pot fi distinse net de parasemante, cu care se confundă frecvent în lingvistica / lexicografia tradițională, cu atât mai mult de eterosemante, lucru pe care l-a făcut pentru prima oară la noi, și nu numai la noi, și pe care l-a pus în aplicare cu rigurozitate; de asemenea pentru prima oară, de astă dată în practica lexicografică mondială, la explicarea semnificațiilor unităților lexicale în volumul II al DELM-ului, editat în 1985. Dacă volumul I poartă amprenta tratării tradiționaliste a unităților de dicționar, volumul II este o inovație lexicografică, pentru care îl invidia nu numai lexicograful Iu. Karaulov din Federația Rusă (de altfel, un bun prieten al lui S. Berejan), ci și confrăți lexicografi de pe alte meleaguri. Cu părere de rău, lui S. Berejan nu i-a ajuns timp să pună pe hârtie principiile lexicografiei semantico-funcționale, cartea de vis și cântecul de lebedă al Domniei Sale.

Itinerar sociolingvistic (2007), culegere de articole, studii, comunicări, alocuțiuni, interviuri, redactări ale autorului din ultimii 17 ani, în pofida varietății de titluri, este, prin unitatea de idei și temeinicia argumentelor aduse, o veritabilă călăuză pentru un cititor neavizat în meandrele spinoase și voit denaturate de oficialii și herostrații neamului probleme a identității etnolingvistice a românilor basarabeni.

Cititorului matur i se explică și demonstrează, precum elevului la tablă, cu răbdare, meticulozitate și argumente peremptorii, pentru a zecea și a suta oară, care e diferența dintre limbă, dialect, grai; dintre limba română și graiul moldovenesc; dintre vorbirea orală și limba literară scrisă; de ce limba oficială exemplară din Republica Moldova nu poate fi numită, din punctul de vedere al științei, limbă moldovenească; de ce trebuie să vorbim de o singură limbă română literară unitară în condițiile în care ea funcționează în teritorii diferite și are și particularități regionale; de ce și basarabeni (ca și transnistrienii, bucovinenii, moldovenii din dreapta Prutului etc.) sunt români; ce înseamnă conștiință etnolingvistică; care sunt cauzele erodării conștiinței naționale a românilor basarabeni și ale degradării limbii române literare din Basarabia; ce înseamnă așa-numitul bilingvism „armonios” pentru decăderea lingvistică și psihică a românilor din Republica Moldova

ca populație majoritară; de ce unii vorbitori nativi de limbă română se jenează a vorbi românește sau abandonează limba maternă etc.

Autorul face câteva constatări lugubre, care ar putea să deranjeze nu numai oficialitățile, ci și pe unii patrioți basarabeni convinși: a) o mișcare de eliberare națională, în adevăratul înțeles al cuvântului, nici n-a existat în Republica Moldova, căci masele largi ale populației, impregnate de ideologia comunistă antinațională, nu erau pregătite pentru așa ceva; b) suveranitatea și independența au fost orientate diabolic de către vechii și noii comuniști ajunși la putere spre izolare de România, și nu de forțele imperiale, care mai tânjesc după fosta U.R.S.S.; prin urmare, suveranitate și independență reală nu există; c) sub regimul de peste 160 de ani de ocupație rusească, basarabeni și-au pierdut conștiința identității etnice românești, fiind constrânși să accepte că sunt o entitate etnică aparte, ce nu face parte din neamul românesc, și că vorbesc o limbă aparte, care nu se identifică în niciun fel cu româna; or, fără conștiința identității etnice nu putem spera la recunoașterea identității lingvistice; d) problema recunoașterii de către toți basarabeni a identității lingvistice, ca și a celei etnice, nu are șanse reale de soluționare într-o perspectivă previzibilă de timp.

Oamenii de știință pot să vorbească mult și bine despre adevărul că basarabeni sunt români și vorbesc românește atâta timp cât se știe că acestora, în timpul ocupației rusești țariste și sovietice, li s-a distrus, metodic și înfiorător, conștiința că sunt români și vorbesc românește și li s-a inoculat, prin scalpare mancurtică, minciuna că sunt altă națiune decât românii – sunt moldoveni – și că vorbesc o altă limbă decât românii: moldoveneasca. Iar dacă vor îndrăzni să gândească altfel, vor ști de ei urșii polari sau gropile cu var.

Academia de Științe poate să demonstreze mult și bine parlamentarilor că limba oficială vorbită în Republica Moldova este limba română, iar cei ce o vorbesc sunt români, pentru că aceste lucruri indubitabile le cunosc și ei (după cum le cunoșteau Marx, Engels, Lenin, Stalin), dar cum să le accepte dacă, urmând raționamentul firesc, această recunoaștere francă ar putea duce vorbitorii la ideea necesității reîntregirii cu Țara și poporul român din România?

Să ne înarmăm cu răbdarea de a lua de la alfabet, ca la școală, și, încet-încet, de a educa, mai bine zis, de a forma conștiința națională furată a sutelor de mii (dacă nu câteva milioane) de români basarabeni, pe de o parte, și, pe de altă parte, să avem înțelepciunea de a ne uni forțele și de a-i înlătura de la timona minciunii cu bună știință a propriului popor pe promotorii moldovenismului primitiv, acestea sunt cele două idei magistrale care decurg din raționamentele marelui patriot Silviu Berejan. Să începem, continuă savantul, cu educarea conștiinței lingvistice individuale, mai avansată decât cea colectivă, și, concomitent, cu formarea conștiinței etnice.

Organizator și coordonator al muncii de cercetare. Incomod pentru autorități pentru onestitatea și incapacitatea de a trișa, a minți, a executa orbește indicațiile venite de sus, savantul S. Berejan, somitate în lingvistica sovietică și nume cunoscut în lingvistica europeană, cu reale calități de organizator al muncii de cercetare, a fost ținut destulă vreme de către potențați departe de frâiele conducerii științei. Abia în 1987 devine director al Institutului de Limbă și Literatură. (Mă veți întreba: al cărei limbi și cărei literaturi? Ca să nu mai apară astfel de întrebări, la institut a fost deschis și un sector de studiere a limbii... ruse!). Din 1991 până în 1995, când este înscăunat ca director al Institutului de Lingvistică, execută funcția de academician coordonator al Secției de Științe Socioumane. Însă nici noului regim comunist revanșard de la Chișinău nu i-a fost pe plac freneticul director de institut Silviu Berejan, promotorul adevărului netrunchiat, astfel că în 2000 îl coboară la rangul de cercetător științific principal la Institutul de Filologie. Oriunde s-a aflat, și-a îndeplinit exemplar datoriile.

Calitățile de conducător și organizator al muncii colective rezultă din extraordinarele calități morale ale Domniei Sale: autodisciplină și exigență maximă față de sine (la început impuse, ulterior devenite o necesitate); o capacitate de muncă fenomenală (în perioada 1978-1985, când ne angajase prin cumul – subsemnatul, Ion Mocreac și Gheorghe Rusnac – pe post de redactori la volumul II al Dicționarului explicativ al limbii moldovenești, după ce lucra o zi întreagă la institut, ne întrunea serile la domiciliul Domniei Sale, unde lucram fără întrerupere până pe la orele 22-23, când cei doi colegi plecau acasă, iar eu, întrucât locuiam în același bloc, mai rămâneam pentru vreo oră-două, să punem la punct cazurile mai dificile, rămase nesoluționate. Ceea ce m-a frapat îndeosebi este că, deși ne frământam împreună la definirea sensului unui cuvânt, dumnealui era cel care făcea și munca de rutină – trecerea definițiilor *manu propria* pe fișe, jenându-se să ne propună vreunui dintre noi efectuarea acestei operații istovitoare); un simț elevat al datoriei, respectul necondiționat față de cei din jur, atașamentul față de adevărații prieteni; atenție și compasiune față de colegi; frica de a comite o nedreptate; modestie excesivă pentru timpul în care ne-a fost dat să trăim; onestitate; o corectitudine și o delicatețe cum rar mai întâlnești în ziua de azi; dăruire totală muncii de cercetător; acrimie și pedanterie de scrib. N-a alergat după glorie și lauri, deși, prin comparație, conștientiza că le-ar merita. Când activitatea Domniei Sale era apreciată, considera aceasta drept un lucru firesc. Se întrista însă când erau încununăți cu lauri unii care, în toilul bătăliei pentru limbă și alfabet, se cam ascundeau prin buruieni.

Mi-aș permite totuși să relev câteva trăsături ale capului de școală lingvistică și organizatorului muncii de cercetare colectivă Silviu Berejan: punctualitate; model în efectuarea muncii pe care o presta; munca sânguincioasă, cot la cot cu colegii, la realizarea proiectelor comune; colegialitate; inocularea la subalterni a simțului de datorie adusă la îndeplinire nu ca urmare a fricii, ci a unei conștiințe înalte, a remușcării în fața propriei conștiințe pentru un lucru amânat sau făcut de mântuială; susținerea tinerilor în creșterea lor profesională; repartizarea imparțială a modestelor mijloace financiare ale institutului pentru participarea colaboratorilor la manifestări științifice de prestigiu din țară și de peste hotare. În calitate de director al Institutului de Lingvistică, prin contribuții personale și meritorii și numele pe care și-l câștigase pe drept în lingvistica mare, sovietică, și în cea universală, prin atragerea unor cercetători din cadrul Academiei (Maria Cosniceanu, Vasile Pavel, Anatol Eremia etc.) la lucrări europene de anvergură în domeniul dialectologiei, toponimiei, antroponimiei, sociolingvisticii, l-a introdus (institutul) în circuitul de colaborări și evaluări de proiecte internaționale, sporindu-i prestigiul. Este suficient să ne gândim la colaborările cu Institutul de Lingvistică al A.Ș. din U.R.S.S., cu institutul de specialitate al A.Ș. din Ucraina, cu Catedra de Romanistică a Universității „Taras Șevcenko” din Kiev, cu institutele academice de profil din București, Iași, Cluj-Napoca, cu catedrele de limba română de la Universitatea „A. I. Cuza” din Iași și „Ștefan cel Mare” din Suceava, la organizarea și participarea la diverse conferințe, întruniri, simpozioane republicane, unionale, internaționale, ca să ne dăm seama de amploarea și vigoarea activității de cercetare din institut. Institutul coordona activitățile de cercetare în domeniul limbii din instituțiile de învățământ superior din republică, iar prin participarea membrilor institutului în diverse comisii de examinare, instructive, metodice, de întocmire, discutare și aprobare a manualelor și programelor școlare etc., veghea la pregătirea profesională a cadrelor didactice și de cercetare în domeniu și la educarea lingvistică a tinerelor generații. Ca academician coordonator al Secției de Științe Socioumane a contribuit substanțial la coordonarea selecției tematicii de cercetare a institutelor de ramură, la restructurarea unităților anchilozate, a înviorat, dar a și supus unui control mai riguros eficiența muncii de cercetare din academie. Ca membru al Consiliului pentru susținerea tezelor de doctor și de doctor habilitat, precum și în calitate de membru al Comisiei Republicane de

Atestare, a sporit exigența față de calitatea lucrărilor, precum și de prestația științifică a pretendenților.

În luptă cu sclavul din sine și cu molohul puterii. În timpul vechiului regim, S. Berejan n-a fost un Saharov sau un Soljenițan. A fost, ca toți oamenii onești, dar timorați de ororile bolșevicilor, un mare fricos. Fricos de teroarea regimului, dar mai ales de pericolul de a fi nevoit să tăinuiască adevărul, să promoveze minciuna. În cel mai bun caz, să tacă. A plătit, vorba unui coleg, ca noi toți, tribut Cezarului.

Ca mai toți intelectualii din perioada postbelică, conștient în sine de faptul că limba vorbită pe malul drept al Prutului, cu tot nivelul de degradare la care ajunsese, era tot limbă română, Silviu Berejan s-a angajat cu tot elanul, cunoștințele și capacitatea în opera de salvare a acesteia în arealul basarabean, de apărare și propagare a normelor ei literare, de combatere a devierilor de la normă (rezultate mai ales din influența „benefică” din partea limbii în care vorbea „întreaga planetă”). A recurs la cunoscutul tertip de a vorbi despre „limba moldovenească”, subînțelegând prin ea româna. N-a folosit, în titluri, conform cutumei, clișeul „în limba moldovenească”. În studiul despre forma nominală a verbului a preferat să numească infinitivul „moldovenesc”, întrucât exemplele erau extrase din scriitorii moldoveni dintre Nistru și Milcov, evitând însă a numi limba în care aceștia din urmă au scris. Un ins mai spiritual chiar făcea haz pe seama acestui subiect: „Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc ... în limba română”! Dar reputatul academician rus V. F. Șișmariov, în cunoscuta lucrare, scrisă la comanda conducerii de partid, *Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S. Moldovenești* (tradusă de S. Berejan și editată în 1960 la Chișinău), nu procedase la fel când, pe de o parte, demonstra că la nord de Dunăre s-a format o singură limbă-standard, că limba literară a Munteniei și Moldovei (care includea și Basarabia) era una și aceeași, iar, pe de altă parte, folosea noțiunea interpretabilă „limba națională a R.S.S. Moldovenești” (nici o dată nu a numit-o „limbă moldovenească”), astfel încât un cititor cât de cât avizat ar fi putut interpreta titlul lucrării astfel: „Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S. Moldovenești: română”?!!

S. Berejan a refuzat să scrie articole defăimătoare despre „răuvoitorii limbii moldovenești”, la comanda șefilor, arătându-le ciuca în buzunar. O singură dată, împreună cu o mână de colegi, îi făcuse, într-un articol, albie de porci pe niște renumiți specialiști din Occident, care combăteau existența așa-numitei „limbi moldovenești”, culpă pentru care a avut remușcări toată viața.

Dacă totuși mi-aș pune mintea cu fariseii care îl acuzau că până în 1989 n-a avut curajul să pronunțe cuvântul „român”, i-aș decepționa, spunându-le că, încă în 1956, sub ochii atotvegheți și atotvăzători ai cenzurii, în introducerea la lucrarea colectivă *Curs de limbă moldovenească literară contemporană, vol. I*, cu contribuția personală a tânărului cercetător științific Silviu Berejan, s-a scris, pentru prima dată după 1944, despre unitatea de limbă moldo-română!

În timpurile de tristă pomină, când nu li se putea spune lucrurilor pe nume, S. Berejan încerca și atunci să fie onest cu sine și cu interlocutorii săi. Îmi amintesc de anul 1972, când la Chișinău, la Conferința unională în probleme de tipologia asemănarilor și deosebiriilor dintre limbile înrudite, referatul comun din partea institutului, pregătit și cu participarea directă a dlui Berejan, a trezit în sala mare de ședințe a Academiei mai întâi nedumerire și rumoare, iar până la urmă – un răsflu ușor și o înviorare în ochii publicului: era pentru prima oară când, la un for de prestigiu, în baza aplicării teoriei variativității teritoriale a limbilor standard – dezvoltată și de școala sovietică de lingvistică (G.V. Stepanov, A. I. Domașnev, A. D. Schweizer, V. G. Gak, E.A. Referovskaja, R. A. Budagov etc.), se afirma că raportul dintre limba moldovenească și cea română este același cu raportul dintre limba spaniolă din metropolă (Spania) și varietățile teritoriale de spaniolă vorbite

în țările Americii Latine și de Sud, respectiv – cu raportul dintre engleza de pe continentul european (Anglia) și engleza din fostele colonii britanice sau din America și Australia, cu raportul dintre franceza din Franța și variantele teritoriale ale francezei din alte țări etc. Idee extrem de curajoasă pentru acele vremuri (pe care o susținuse și subsemnatul încă în 1967, în teza sa de doctorat la Leningrad). S. Berejan putea fi fericit: și referatul a fost întâmpinat cu brio de public, și adevărul a fost promovat într-un limbaj mai mult sau mai puțin esopic. Ceea ce intriga era faptul că toți – dar toți! – corifeii teoriei variativității de la Moscova, sosiți la Chișinău, militau cu ferveare pentru unitatea limbilor din metropole și a variantelor teritoriale ale acestora de pe glob în sensul că se referă la una și aceeași limbă – standard și numai când venea vorba de „moldovenească” o scâldau în două ape în sensul că da, are trăsături apropiate cu româna, dar, în calitate de limba națională a moldovenilor, ea îndeplinește toate trăsăturile unei limbi naționale de sine stătătoare. Stai, bădăie! Cum vine treaba asta? Dar variantele teritoriale ale englezei, spaniolei, germanei, francezei, portughezei etc. din alte țări decât metropola nu îndeplinesc aceleași funcții?! În cazul dat totuși se vorbește de variante teritoriale încadrate în sistemul aceleiași limbi cu limba din metropolă, iar moldoveneasca face excepție de la regulă, nu ține de limba română, acestea sunt două limbi romanice diferite? Halal teoreticieni! Iată ce înseamnă imixtiune a politicului și ideologicului în treburile științei! Până la urmă toată lumea a înțeles că autoritățile de la Chișinău împreună cu cele din centru i-au convins pe musafiri să nu se amestece în „treburile interne” (lingvistice) ale R.S.S.M. și aceștia au sacrificat conjuncturii politice obiectivitatea științifică. Din cauza opiniei distonante față de cea a puterii a referatului comun din partea R.S.S.M., prima variantă a broșurii cu materialele conferinței a fost dată sub cuțit, iar cea de a doua, citită cu lupa și scuturată de orice idee „subversivă” din referatul comun al moldovenilor, care nu mai semăna câtuși de puțin cu cele afirmate la conferință, a apărut abia în 1976. Dar maurul putea să doarmă împăcat cu conștiința: maurul își făcuse bine treaba!

În toamna lui 1998, când străzile Chișinăului duduiau sub pașii „gloatelor” dezlănțuite (cum erau numiți de oficialități și de ciracii ministrului de interne de atunci Vladimir Nicolaevici Voronin) de oameni simpli veniți din toate colțurile „bătrânei” Moldove „pentru a asalta cerul”, adică să ceară „Limbă! Alfabet latin!”, conducerea Institutului de Lingvistică al A.Ș.M. îi invitase pe colaboratorii Sectorului de Limbi Romanice de la Institutul de Lingvistică al A.Ș. din U.R.S.S. la o ședință comună, în cadrul căreia să se discute cele trei chestiuni principiale, care frământau întreaga republică: 1) Recunoașterea identității dintre limba moldovenească și limba română; 2) Necesitatea de a-i atribui limbii moldovenești statutul de limbă oficială pe teritoriul Republicii Moldova; 3) Recunoașterea necesității de a reveni la scrisul latin. Țin minte, prof. univ. Anatolie Ciobanu a sărit ca ars când l-a auzit pe V. M. Solnțev, directorul Institutului de Lingvistică al A.Ș. din U.R.S.S., spunând că moscoviții au venit să discute, nu să ia vreun fel de decizii. Cum adică, republica e un vulcan gata-gata să erupă, iar noi numai să discutăm?! A propus să fie format un secretariat ad-hoc, care să fixeze opiniile savanților, să întocmească un proiect de rezoluție, care să fie pusă, la finele lucrărilor, la vot, iar propunerile ședinței să fie înaintate conducerii de vârf a republicii pentru a fi luate măsurile în consecință. Slavă Domnului, propunerea dlui profesor a trecut, organul de lucru a fost nominalizat și aprobat, discuțiile, care, la început, luaseră o turnură cam neclară, au fost canalizate în albia necesară, astfel că cei care luau cuvântul trebuiau să-și spună, volens-nolens, deschis păsul. S. Berejan era în prezidiul ședinței, luase apă în gură (poate și de aceea că, peste un an, venea, cooptarea de noi membri ai Academiei?). Unul dintre simpaticii discipoli ai Domniei Sale, mare patriot, dar și bun mehenghi, își pierde răbdarea, ia și trimite în prezidiu cu adresă concretă o țidulă, prin care îl solicita pe dl Berejan să-și spună răspicat punctul de vedere în problemele abordate, care învolbură opinia publică. Înlemnise de emoție pentru mentorul meu spiritual. Parcă-l văd

pe iminentul candidat la titlul de membru-corespondent, emoționat, roșu ca stacojul, vorbind de la tribună: „Dar oare se mai îndoiește cineva că eu sunt pentru atribuirea statutului de limbă de stat limbii pe care mi-au lăsat-o părinții și înaintașii? Da oare eu să fiu acela care s-ar îndoii de unitatea de limbă moldo-română? În sfârșit, oare se îndoiește cineva că eu aș vrea să revin la lumina crinilor latini, ale căror petale îmi produceau îmbătătorul fior de îndrăgostit în anii mei de școală?”. Sala – electrizată, aplauze frenetice. Am răsuflat ușurat, m-am bucurat ca pentru fratele meu (fie-i țărâna ușoară). Ce luptă cumplită trebuie să se fi dat în sufletul unui om prins între Scila și Caribda cruntelor realități de Gulag ideologic, în care ne zbăteam și ne sufocam toți, și onestitatea și demnitatea de om și savant! A învins onestitatea și demnitatea, adevărul a biruit frica!

Imediat după adoptarea Legislației lingvistice, pentru a spulbera sinistra predicție a secretarului al P.C.M. N. Bondarciuk și temerile unor intelectuali de bună credință cum că, odată cu revenirea la grafie latină, „toată republica ar deveni analfabetă”, un grup de lingviști de la Academia de Științe și din instituțiile de învățământ superior din Chișinău a purces de urgență la întocmirea ghidului *Normele ortografice, ortoepice și de punctuație*. („Dacă nu ne dau voie s-o numim „română”, atunci să evităm în genere a o indica în titlu”, a spus, solomonic, coordonatorul S. Berejan. Noi înșine, I. Dumeniuk, Gh. Rusnac și subsemnatul, procedasem la fel când predasem, în noiembrie 1989, unei edituri obscure din Chișinău ghidul *Îndrumar de ortografie*, care a și apărut în 1990, înaintea lucrării la care mă referisem). Când m-a chemat dna Natalia Suruc de la Editura „Lumina” pentru corectura lucrării, l-am luat pe colegul Ion Dumeniuk și, fără știrea coordonatorului, am adăugat, cu de la sine voință, la sfârșitul titlului cuvintele „ale limbii române”. Când lucrarea colectivă a apărut cu precizarea de rigoare, coordonatorul ne-a scrutat o clipă, fără să ne dojenească, după cum ne așteptam, iar fața Domniei Sale a schițat un surâs tainic de satisfacție. Poate că, din clipa aceea, domnul academician a reușit să izgonească definitiv sclavul din sine și să se avânte pe aripile libertății râvnite de o jumătate de secol. Mă bucur sincer că i-am fost alături într-un moment de „slobozenie” (cum m-am bucurat mai târziu, când l-am ajutat, împreună cu Alexandru Bantoș, pe profesorul nostru, domnul academician Nicolae Corlăteanu, să rupă tăcerea pe care și-o impusese în anii marii bătălii pentru limbă și alfabet ca pe o mea culpa pentru păcatul de a fi pactizat anterior cu diavolul și să declare, sus și răspicat, de la tribuna din parlament a Conferinței „Limba română este numele corect al limbii noastre” din 20 iulie 1995: „Odată și odată trebuie să ajungem cu toții la înțelegerea că limba noastră literară trebuie numită cu numele său adevărat – română”).

În 1998, când la Chișinău îmi apăruse cartea *Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul*, credeam că scrisesem cele mai multe articole în apărarea denumirii corecte a limbii noastre (limba română) și a vorbitorilor ei din Basarabia (români / basarabeni). Ei, aș! S. Berejan (care, în 1995, când aflase că A. Bantoș, sub influența demersului politic al președintelui Mircea Snegur din 27.04.2005 către parlament pentru modificarea art. 13 din Constituție – același președinte care, în 1992, când în parlament s-a pus la vot art. 13 și a trecut formularea agrarienilor „limba moldovenească”, absentase la ședință și care a promulgat imediat, fără nici o obiecție, Constituția cu formularea agrariană – pune la cale o conferință chiar în incinta parlamentului cu genericul „Limba română este numele corect al limbii noastre”, se întristase de-a binelea, știind că toate eforturile lingviștilor, Prezidiului Academiei, diferitor foruri științifice internaționale nu reușiseră să spargă încăpățânarea de beton armat a deputaților agrarieni de la putere de a-și face mendrele, oficializând-o, din 1992, ca „moldovenească”, cu scopul declarat de a ne tăia pofta să mai spunem vreodată că suntem români și să mai nutrim vreo speranță de unire cu România) ne-a întrecut toate așteptările! *Itinerarul sociolingvistic*, analizat mai sus, îmi confirmă spusele.

Pe lângă că ne-a fost port-drapel în marea bătălie de după perestroika lui Gorbaciov, a fost, în această perioadă, și un luptător curajos, de neînvinc. După cum recunoaște chiar

Domnia Sa la o sesiune științifică în problema unității limbii române din Basarabia și Bucovina și a limbii române din Țară, organizată de Secția de Filologie și Literatură a Academiei Române la 27 martie 2003, despre avatarurile identitare ale limbii și vorbitorilor ei din Republica Moldova, în ultimii 10 ani, i-a fost dat să vorbească la diverse întruniri din republică și din Țară și să publice o serie de articole, studii, interviuri la Chișinău, Bălți, Iași, Suceava, Cluj-Napoca, București, Torino, Leipzig. Ca un adevărat savant, el nu se lua la trântă cu imbecilul X, Y, Z, care turna la brașoave cu nerușinare, de aceea discursul Domniei Sale evită polemicile directe cu un limbaj ca la „talcioc” și ia forma unei argumentări carteziene. Noi, iștilalți, din jurul d-lui, uneori mai cădeam în capcana polemicilor pusă diabolic prin colțuri de herostrații neamului gen Lazarev, Stati, Dziubinski & Co și mai recurgeam, în asemenea cazuri, și la un limbaj pe potrivă. Dumnealui, niciodată. Formula tema, construia fundamentul teoretic necesar demonstrațiilor și începea demonstrarea teoremei: care e raportul dintre termenii „dialect – subdialect – grai”, „limba – standard (exemplară, în terminologia maestrului Eugen Coșeriu, pe care îl adora) – limba vorbită”, așa-numita „limba moldovenească” și „limba română”; de ce termenul „limba română” acoperă și semnificația termenului „limba (mai exact, vorbirea) moldovenească”, iar a ultimului pe a primului – nu, ca, până la urmă, să demonstreze diogenic de simplu și de frumos că așa-zisa „limbă moldovenească” poate și trebuie numită „limbă română”, în timp ce „limba moldovenească” nu poate și nici nu va fi folosită vreodată în locul limbii române. (Nu spuneau agrarienii noștri plini de rânză, care s-au convins de faptul că moldoveneasca și româna e una și aceeași limbă: „Lasă românii să-și numească ei limba lor „limbă moldovenească”?!)

S. Berejan este cel care a formulat, la solicitarea Parlamentului, din partea Prezidiului Academiei, la 9.09.1994, concluzia privind numele corect al limbii noastre care trebuie să figureze în Constituție: limba română. Concluzie solemnă, demnă, imbatabilă. Tot Domnia Sa a contribuit la demonstrarea adevărului și formularea concluziei juste în problema denumirii corecte a limbii noastre pe care a adoptat-o adunarea generală a Academiei din 28.02.1996.

Acad. S. Berejan era conștient și mâhnit peste măsură de irosirea forțelor de creație în lupta cu impostura și minciuna crasă. Era indignat de ideologizarea, politizarea excesivă, denaturarea în scopuri propagandistice, pentru ca vechii nomenclaturisti să se mențină la putere, a unor lucruri sfinte inimii de român și clare ca bună ziua. De câte ori nu l-am văzut dezolat, necăjit că, în loc să mai scrie un studiu, este nevoit să-și întrerupă activitatea de cercetător laborios în probleme de teorie și filosofie a limbajului și să se ocupe de lucruri inutile. Preocupări futele, cum ar fi spus Ion Mocreac. Dar tocmai pentru că îi era atacată „sfânta sfintelor” – limba noastră cea română (apropo, știți că la o întrunire de pomină din sala mare de la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” a Societății, numită evaziv, cum ni-i feleșagul, „Limba noastră”, S. Berejan a fost acela care a propus ca, la denumirea respectivei societăți, să fie adăugate cuvintele „cea română”: „Limba noastră cea română”?) – nu o considera inutilă și se antrena în luptă cu dârzenie îndoită de apărător al cetății.

Regretatul S. Berejan era plin de energie și avea convingerea că îi va rămâne timp pentru a-și materializa ideile care îl asaltau în noi cărți de referință. Destinul a decis altfel. M-aș teme să bănuiesc că A. Bantoș ar fi avut o premoniție acum 13 ani, când i-a smuls extrem de modestului interviu o profesiune de credință, zguduitoare prin sinceritatea și onestitatea care îl caracterizează: „... nu regret totuși viața trăită, căci, la urma urmei, am studiat și mi-am apărut, cât și cum am putut, limba neamului. Și asta vreau s-o afirm acum, înspre apusul vieții, deschis: mi-am iubit dintotdeauna limba și neamul și anume aceste sentimente mi-au insuflat energie și putere de rezistență. Le voi iubi și în continuare cu aceeași intensitate și le voi apăra cu aceeași perseverență în orice situație. Cu convingerea

fermă și cu credința nestrămutată că numai așa e bine, îmi voi duce crucea până la capăt”. Nu ascund că mi-ar plăcea să subscriu la spusele Domniei Sale.

Pe baricadele marii bătălii pentru limbă și alfabet.

La cele menționate în paragraful referitor la culegerea de articole *Itinerar sociolingvistic* și în alte paragrafe, aș mai adăuga următoarele:

Împreună cu alte personalități, S. Berejan a făcut parte din menționata Comisie interdepartamentală pentru problemele limbii materne („Comisie de salvare a limbii”, cum a numit-o, sibilinic, poetul Nicolae Dabija). Domnia Sa are o contribuție esențială la canalizarea discuțiilor spre esența chestiunilor care frământau opinia publică. Fulminantul raport prin care se propunea oficializarea limbii materne ca limbă de stat și de comunicare interetnică pe teritoriul Republicii Moldova, recunoașterea unității de limbă moldo-române a fost întocmit și citit, la 28 decembrie 1988, în fața Comisiei de către Domnia Sa.

După 1990, contribuția academicianului S. Berejan la clarificarea chestiunii identității, așa cum s-a văzut, este enormă. Spun „după 1990”, deoarece, până la acea dată, la Chișinău și în tot U.R.S.S.-ul, regimul interzisesse nu numai să pronunți cuvintele „român”, „română”, „Basarabia” cu referire la realitățile din R.S.S.M. (era altceva dacă înfierai „regimul burghezo-moșieresc român”!), ci chiar să te gândești la faptul că ești român și vorbești românește. Fariseii de azi, care cunosc prea bine situația de atunci, tocmai de aceea îi și incriminează domnului academician că nu ar fi fost la fel de curajos și până în 1990, fiindcă ar fi vrut să-l vadă dus la urșii polari.

După adoptarea Legislației lingvistice, Silviu Berejan a crezut în redresarea situației lingvistice din republică, în repunerea în drepturile firești a noțiunilor de popor român și limbă română în Republica Moldova. Când a înțeles, dezamăgit, că nu este așa, a reluat cu o și mai mare râvnă lupta din perioada 1985-1989. Acuma, cel puțin, putea spune lucrurile direct, pe nume, fără a mai recurge la tertipurile din timpul regimului ideologic sovietic.

În 1995, a participat la convocarea în parlament a Conferinței „Limba română este numele corect al limbii noastre”.

Când s-a convins că și conducerea de azi a republicii recurge la vechile procedee de ostracizare a celor care îndrăznesc să dezvăluie adevărul despre noi și limba noastră, că și astăzi este interzisă folosirea cuvintelor „Basarabia”, „român”, „români basarabeni”, „limba română din Basarabia”, savantul S. Berejan, în cadrul diverselor reuniuni, conferințe, simpozioane, în numeroase interviuri, a vorbit răspicat despre faptul că limba de bază din Republica Moldova este limba română, că aceasta, sub influența nefastă a limbii ruse, care i-a preluat toate funcțiile oficiale, a degradat într-un hal fără de hal, transformându-se într-un *volapük* veritabil, că situația ei se menține și acum, după declararea suveranității și independenței republicii și oficializarea prin lege a limbii de stat, când limba rusă, limbă a unui stat străin, continuă să domine în toate domeniile de activitate. S. Berejan a demonstrat că noul „rege”, numit, cu cinism, în perioada sovietică, „bilingvism armonios”, este cu desăvârșire gol, pentru că numai băștinașilor li se cerea, de facto, să cunoască două limbi, în timp ce veneticii și alogenii erau monolingvi, rusofoni. Redresarea situației lingvistice poate avea loc numai prin respectarea legii, prin instalarea limbii de stat în toate funcțiile ei firești, prin propagarea normelor ei literare și cultivarea ei nu numai în rândurile rusofonilor și alolingvilor, ci și, mai cu seamă, în rândurile purtătorilor ei nativi.

DL academician a declarat fără înconjur că ocupația țaristă și cea sovietică, iar în anii din urmă, ideologia moldovenismului primitiv sunt factorii care au subminat și erodat conștiința etnică, națională și lingvistică a românilor basarabeni. Refacerea acesteia necesită o muncă de explicare meticuloasă, de durată. Perpetuarea agresivă, oficializată, a românofobiei, inclusiv prin propagarea politonimelor neconforme cu știința

„popor moldovenesc”, „limbă moldovenească”, este un act nesăbuit, o mostră de ignorare a istoriei, un obstacol în aspirația basarabenilor de a se integra în Europa.

Omul. Cu tot riscul de a mă repeta, nu pot să nu mă refer la calitățile morale ale omului dintr-o bucată care a fost Silviu Berejan. În plan social aparent modern, îndrăzneț, prins cu toată ființa de vârtoarea evenimentelor, tentat să se adapteze la schimbările furtunoase din viața societății, era totuși, la nivelul societății egoiste, pragmatice, de consum, care se prefigura după 1989, un anacronic, funciarmamente inadaptabil „al veacului copil”. Bine crescut, de o delicatețe extraordinară, onest, integru, sincer. Dar tocmai prin aceste calități deosebite era incomod autorităților și șefilor de orice rang, care nu-l puteau converti în crezul lor, al minciunii. Poate că din cauza nesincerității celor din jur nu a avut mulți prieteni adevărați. S-ar putea să greșesc, dar se pare că aceștia erau Ion Mocreac, Nicolae Pecec, Ion Ețcu, Tudor Cotelnic, Stelian Dumistrăcel, Alexandru Bantș și încă vreo doi-trei. Modest, respectuos, colegial. Îl venera pe zeul lingvisticii moderne Eugen Coșeriu, se mândrea că și zeul, la rândul său, îl aprecia. Le purta tot respectul profesorilor universitari ai D-sale Vasile Coroban, Nicolae Corlăteanu, Leonid Pancratiev. Era mândru de recunoașterea pe care i-o demonstau Gh. Stepanov, Iu. Caraulov (Moscova), R. Piotrowski (Sankt Petersburg), St. Semcinski (Kiev), D. Mănuță, D. Irimia (Iași), H. Mihăiescu, Gh. Mihăilă, M. Sala, N. Saramandu (București), M. Borcilă (Cluj), K. Heitmann (din Germania) etc. Urmărea cu interes investigațiile inovatoare întreprinse de colegii de la catedrele de limbi străine Grigore Cincilei, Victor Banaru, Mircea Ioniță ș.a. Se mândrea cu școala semanticii funcționale, pe care a creat-o în republică, cu discipolii săi, în special cu Gheorghe Popa, Vasile Baharu, Constantin Tănase, Gheorghe Stog. Îl prețuia pe Vlad Pohilă.

Robaci ca un salahor. Însă munca de creație nu-l obosea, dimpotrivă, îi înzecea puterile.

Compătitor, săritor la nevoie. Îmi amintesc și azi cu recunoștință cum, alături de dl redactor-șef al revistei „Limba română” A. Bantș, de dl academician Petru Soltan, de dl profesor Petru Tolocenco, pe atunci rector al Universității din Tiraspol refugiată la Chișinău, dl academician Silviu Berejan a fost omul de omenie care m-a consolată în perioada de după demiterea, în aprilie 1994, din funcția de ministru al științei și învățământului, când, rămas fără o bucată de pâine pentru „păcatele” de a fi „românizat” sistemul moldovenesc de învățământ și de a fi „reetnizat” (alias „românizat”) tânăra generație de elevi și studenți moldoveni, mi s-a îngrădit, de către oficialități și partidul democrat-agrar, care accesese la putere, revenirea nu numai la catedra de la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, ci și în orice instituție tangente cu activitatea ideologică. Dl academician Petru Soltan, care, la viața sa, trecuse prin asemenea grele încercări, mă sfătuisse a-mi găsi liniștea în scris. Dl redactor-șef A. Bantș îmi propunea un post de redactor de limbă, dl rector Petru Tolocenco îmi oferea postul de profesor la Universitatea din Tiraspol, refugiată în Chișinău, iar dl academician S. Berejan se retrăgea pe alt post pentru a mi-l oferi pe cel de director al Institutului de Lingvistică. O, sancta simplicitas! Domniile lor, creduli ca și subsemnatul, nu știau că intrasem în categoria proscrisilor, iar soarta acestora, după cum se știe, este pecetluită pentru mult timp, dacă nu pentru totdeauna. M-a emoționat până la lacrimi generozitatea și cumsecădenia Domniilor lor într-un moment de cumpănă în care vechii prieteni și venerabilii ministrului de odinioară se fereau de mine ca de un ciumat. Să vegheze bunul Dumnezeu liniștea sus-numiților și bunăstarea familiilor Domniilor lor.

Omul Berejan venea din alt secol, din altă lume. O lume a cumințeniei, cumsecădeniei, corectitudinii, respectului, stimei, bunătății, omeniei, sincerității, dragostei de oameni și adevăr, a compasiunii. Într-o societate din ce în ce mai rece, mai egoistă, mai fățarnică, mincinoasă, omul Berejan nu se putea acomoda, nu putea minți. Dar nici nu mai putea accepta să fie mințit.

Într-o societate din ce în ce mai lacomă, hapsână, coruptă, omul Berejan nu se lăsa să fie corupt. Îl indignau la culme faptele nesăbuite ale îmbuibăților peste noapte din sărăcia noastră. Lumea în care relațiile dintre oameni se bazează numai pe interese și afaceri îl înspăimânta. Ca și situațiile în care omul nu este apreciat după meritele sale reale, ci în funcție de relațiile sale cu sus-pușii.

Îl indigna la culme politizarea de către regim și oficialități a chestiunilor de istorie și limbă, acțiune devenită ideologie oficială atât în timpul bolșevicilor, cât și după 1994, odată cu reinstalarea la putere a comuniștilor înveterați. Condiții în care savantul este pus fie în situația umiltoare de a accepta minciuna, de a ascunde adevărul, manipulând opinia publică în direcția preconizată de putere, fie în imposibilitatea de a-și exercita dreptul la profesie. Erupția de după 1989 a Vezuviului Silviu Berejan în apărarea dreptului la adevăr și nume este rezultatul acumulărilor de peste 50 de ani de masă critică de antidoping ca urmare a intoxicării și distrugerii de către regimul antinațional a conștiinței poporului român din Basarabia. Savantul Berejan este conștient de faptul că „formarea conștiinței naționale pierdute este o sarcină foarte grea, chiar cu totul utopică”. Scepticismul de moment însă îi sporește energia în lupta pentru cauza măreață de formare a acestui atribut intrinsec al unei națiuni: „Până nu vom avea formată conștiința națională, nu ne vom putea regăsi identitatea”.

Este o sfântă și de onoare datorie a noastră să ducem la îndeplinire acest deziderat testamentar al omului de știință și marelui bărbat al cetății Silviu Berejan.

NICOLAE MĂTCAȘ
prof. univ., dr.